

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА:
ОСОБИСТІСТЬ І КУЛЬТУРА**

Збірник наукових доповідей
V Міжнародної науково-практичної конференції

15 листопада 2019 року

Частина 1

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2019

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 6 від 19.11.2019)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 20.11.2019)

I 74 Траєкторії сталого розвитку українського суспільства:
особистість і культура : зб. наукових доп. V міжнар. наук.-практ. конф.,
м. Маріуполь, 15 листоп. 2019 р. : в 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т ;
гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський. – Маріуполь : МДУ, 2019.
– Ч. 1. – 191 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Траєкторії сталого розвитку українського суспільства: особистість і культура», яка відбулася 15 листопада 2019 року, в якій прийняли участь освітяни, науковці, громадські активісти з України та зарубіжних країн

У наукових виступах і доповідях учасників конференції висвітлені актуальні питання з проблеми забезпечення сталого розвитку людства, які в сучасному світі зумовлюються розширенням впливу інформаційних та комп'ютерних технологій на соціальні інституції, сферу управління, інтенсивність міжкультурної взаємодії, творення нових, креативних практик соціальної взаємодії.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами соціального життя і культури.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

зазначених нових підходах до її трактування дозволяють датувати ікону першою половиною – серединою XIV ст.

Дорогобузька та волинська ікони Богородиці Одигітрії – одинокі пам'ятки зі спадщини волинської групи іконопису Галицько-Волинського князівства. При всіх відмінностях між ними, їх об'єднує визначальна належність до єдиної мистецької традиції на різних етапах її розвитку. Збережені ікони Волині кінця XIII–першої половини XIV ст. демонструють процес послідовної зміни стилю, засвідчуючи як найвище його піднесення перед кінцем століття, так і наростання у ньому нових тенденцій, пов'язаних з наступним етапом розвитку малярства Волині.

Обидві ікони виступають найголовнішими – поряд зі скупими повідомленнями Галицько-Волинського літопису – свідченнями високого рівня розвитку мистецької культури княжої Волині і, цілком очевидно, – найважливішими реліквіями відповідної традиції, що дійшли до нашого часу.

Література

1. Александрович В. С. Мистецтво Галицько-Волинської держави / В. С. Александрович. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. – 132 с.
2. Александрович В. С. Українське малярство XIII–XV ст. / В. С. Александрович. – Львів, 1995. – 198 с.
3. Літопис Руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
4. Нікольченко Ю. М. Культура населення Погориння X–XIII століть за матеріалами літописного Дорогобужа / Ю. М. Нікольченко. – БГТ «Евен», 1998. – 1998. – 225 с.
5. Прищепя Б. А. Дорогобуж на Горині у X–XIII ст. / Б. А. Прищепя. – Рівне: ПП ДМ, 2011. – 250 с.

УДК 792.077

О. О. Демідко
/ Україна /

САМОДІЯЛЬНА ТЕАТРАЛЬНА ТВОРЧІСТЬ ЯК СКЛАДОВА МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ ПРИАЗОВ'Я

Сьогодні, коли сучасні державні процеси впливають на трансформацію української свідомості, коли відбувається руйнування стереотипів, вивчення історії театрального мистецтва набуває особливої актуальності, оскільки театр виступає невичерпним об'єктом для дослідження духовного життя суспільства. Водночас важливе значення має дослідження самодіяльних театральних гуртків в рамках регіональної історії. Саме аматорський театр завжди швидко реагував на політичні зміни в країні, зберігав безкорисливу любов до художнього мистецтва та залишався імпульсом натхнення і розвитку професійного театру.

Наприкінці 40-х років на роботі театрів Північного Приазов'я негативно позначилися нестача фінансів та відсутність приміщення. Проте театральне життя в регіоні продовжило свій розвиток завдяки гастролям професійних труп та виступам колективів художньої самодіяльності. 50-ті роки ХХ ст. стали часом розквіту аматорських колективів. Вистави йшли на сценах маріупольських клубів і палаців культури «Азовсталь», «Будівельник», ім. Карла Маркса, Коксохім-заводу, клубу порту.

Тим часом у єдиному міському будинку культури Бердянська проводилася не менш активна робота колективів художньої самодіяльності. Першим режисером став К. Дудко. Його спектаклі добре відомі сучасникам того періоду: «Знатне прізвище», «Інженер Сергєєв», «Казка про правду». Коли в колектив прийшов молодий режисер М. Фельдштейн, репертуар поповнився класичними творами: «Розлом» А. Лаврентьєва, «Слуга двох панів» К. Гольдоні, «Одруження» М. Гоголя, «Бідність – не порок» О. Островського. Робота над цими спектаклями стала важливою школою акторської майстерності. Діяльність талановитого актора і режисера А. Алексєєва та його постановка спектаклів – «Раки» С. Михалкова, «Фальшива монета» М. Горького, дозволили колективу підвищити свій рівень та зайняти перше місце на обласному огляді [5].

Вибір репертуару в самодіяльних театральних колективах, як правило, був обумовлений художнім рівнем драматургії, актуальністю теми і можливостями трупи. У регіоні діяли як українські, так і російські самодіяльні гуртки. Соціальний склад аматорських драматичних колективів був досить різноманітним та включав в себе інтелігенцію, робітників, інженерів, службовців, домогосподарок. Однак всі вони були єдині в любові до театрального мистецтва та розумінні важливої громадської функції сцени.

Великий авторитет і повагу у робітників заводу та мешканців Маріуполя заслужив іллічівський російський драматичний гурток клубу ім. Карла Маркса, члени якого поставили на сцені ряд чудових творів радянських драматургів. Доброю популярністю користувалися спектаклі «Квадратура кола» В. Катаєва, «Розлом» Б. Лавреньова і «Слава» В. Гусєва [3, 241].

Активною була творча діяльність українського драматичного гуртка при Палаці культури металургів «Азовсталі». У серпні 1951 р. колектив поставив в клубі села Володарське п'єсу Т. Шевченка «Мати-наймичка». Виконавці добре впоралися зі своїми ролями. Селянам дуже сподобалася гра робітниць А. Іванової та К. Самохвалової. 15 жовтня 1952 р. український драматичний колектив показав свою нову постановку «Нескорена полтавчанка» П. Лубенського. Глядачі відзначили гру працівниці Палацу культури В. Овчаренко в ролі відважної Лялі Убийвовк. Вона створила образ, який привертав симпатії глядачів своєю внутрішньою силою, простотою душі, безмежною відданістю улюбленій Батьківщині [2, 4]. Пізніше з тогочасної преси довідуємося, що репертуар колективу поповнився п'єсами «Сорочинський ярмарок», «Безталанна», «Дай серцю волю – заведе в неволю», «Глитай, або ж павук» та ін.

Яскравими були й виступи російського драматичного колективу Палацу культури «Азовсталь». У грудні 1953 р. в місті Сталіно (Донецьку) проходив заключний етап обласного огляду художньої самодіяльності. У ньому взяло участь 18 кращих драматичних колективів. Перше місце серед них зайняв драматичний колектив азовстальців, який представив постановку п'єси французького драматурга Р. Вайяна «Полковник Фостер визнає себе винним». Талановита гра свідчила про досягнутий високий виконавський рівень акторів. За творчі успіхи в розвитку самодіяльного театрального мистецтва колективу було присвоєно почесне звання «Робочий самодіяльний театр». Найбільша заслуга в успіху театру належала досвідченому, талановитому режисеру і не менш талановитому педагогу П. Виноградову [4, 7].

З дня присвоєння почесного звання репертуар трупі азовстальців поповнився творами російської та радянської класики. Позитивне враження залишила постановка комедії В. Шкваркіна «Чужа дитина». У виставах робочого самодіяльного театру були вже відчутні пристрасті колективу – повага до автора, інтерес до внутрішнього світу людини. Саме ці якості визначили всю подальшу його діяльність, а також посприяли отриманню звання «Народний самодіяльний театр» [4, 10].

Дуже жвава діяльність аматорських драматичних гуртків в Маріуполі стала поштовхом для будівництва літнього театру в Портовському районі, призначеному для виступів гуртків художньої самодіяльності.

Широкою популярністю користувався драматичний гурток робітників будівельних управлінь тресту «Азовстальбуд» під управлінням О. Єрецького. На виставі «Не було ні гроша та раптом алтин» О. Островського колектив драматичного гуртка отримав позитивну оцінку від артистів Київського театру «Юного глядача» та декілька порад як позбутися існуючих недоліків [1, 4].

Професійні артисти київських, львівських, московських театрів, що перебували у містах регіону під час гастрольних подорожей, часто відвідували вистави аматорських драматичних колективів. При цьому вони не просто обговорювали вистави, але й проводили семінари, відповідали на проблемні питання. Подібна співпраця сприяла розвитку і збагаченню самодіяльних театральних гуртків.

Пожвавлення театрального життя у Бердянську пов'язано з ім'ям Т. Волошиної, яка з 1958 р. очолила колектив самодіяльного драматичного театру міського Палацу культури. Це була на диво смілива і рішуча жінка. Вона бралася за постановку таких вистав, осилити які міг далеко не кожен професіонал. Т. Волошина завжди з властивою їй наполегливістю, намагалася удосконалювати себе і свій колектив. Впевнено впроваджувала в життя систему К. Станіславського. Своїх вихованців – акторів-аматорів вела до високої майстерності, до створення на сцені сильних і цілісних характерів. Особливо приємно відзначити любов Т. Волошиної до української драматургії. «Назар Стодоля», «Маруся Богуславка» мали великий успіх у бердянської публіки. Зберігся також один з примірників

сценарію вистави «За двома зайцями» і, що особливо цінно, з авторськими поправками режисера Тамари Волошиної. Успіх вистав приводить колектив до присвоєння звання «Народний». Разом з Т. Волошиної свій внесок у розвиток театрального мистецтва Бердянська зробив В. Матяш, який з 1958 р. став керівником і режисером самодіяльного драматичного колективу клубу заводу Шляхмаш» [5].

Розвиток самодіяльного театрального мистецтва в радянський період мав велике значення для організації відпочинку та культурного дозвілля населення. В самодіяльних театрах, куди люди приходили не для заробітку, а виключно з любові до творчості, рухомі прагненням створити нові художні цінності, були сприятливі умови для творчого процесу. Проте в цей період існували проблеми, які заважали учасникам колективу працювати над якістю вистав. У палацах культури відбувалося накопичення кількості аматорських театрів, коли рідко замислювалися над художніми завданнями, а прагнули наблизитися до виробничих планів. Часто у місцевій періодиці зустрічалися зауваження

стосовно поганого гриму, недопрацьованих костюмів, одноманітного світлового оформлення. Аматорські театри намагалися насамперед ставити побільше прем'єр, ставали споживачами і розповсюджувачами сценічних штампів. Актори грали приблизних, узагальнених персонажів: військових, аристократів, революціонерів, не підкреслюючи індивідуальних рис. І все ж, незважаючи на всі перераховані проблеми, потрібно відзначити, що самодіяльні театральні гуртки регіону до кінця 50-х років стали більш досвідченими, спектаклі – вдалими, режисери були якщо не професіонали, то теоретично підковані. Це стосується, перш за все, тих драматичних гуртків, що отримали звання «Народний», а саме – Робочого самодіяльного театру азовстальців та колектива самодіяльного драматичного театру міського Палацу культури Бердянська. Саме в цих аматорських колективах всі недоліки подолали інтерес до особистості людини та бажання самовираження через мистецтво.

Отже, творчість самодіяльних театральних гуртків Маріуполя та Бердянська протягом другої половини ХХ ст. заповнювала культурний простір Північного Приазов'я, сприяла розвитку театральної культури та компенсувала відсутність постійних професійних труп.

Література

1. Войтенко А. На клубной сцене / А. Войтенко // Приазовский рабочий. – 1954. – № 116. – 29 сентября. – С. 4.
2. Зарубин Н. Творческая удача / Н. Зарубин // Приазовский рабочий. – 1952. – № 123. – 15 октября. – С. 4.
3. Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века: / [Р. П. Божко, Т. Ю. Були, Н. Н. Гашененко и др.] – Мариуполь: «Рената», 2008. – 428 с.
4. Проценко А. Д. Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет. Очерк творческого пути художественного коллектива / Аркадий Дмитриевич Проценко. – Мариуполь, 2001. – 107 с.

ДЕНЬ НЕСПІШНОГО МИСТЕЦТВА (SLOW ART DAY) ЯК СПОСІБ ЗРОБИТИ МУЗЕЇ БЛИЖЧИМИ

Що є музей для пересічного відвідувача? Чи багато хто з нас йде в цей «храм муз» у пошуках гармонії та внутрішнього заспокоєння, аби помилуватися мистецтвом чи здивуватися від здобутків світової цивілізації? А скільки часу в середньому ми витрачаємо на перегляд кожного експонату?

Одного чудового червневого дня 2008 року американський бізнес-консультант Філ Террі (Phil Terry) вдався до експерименту. Він знав, що пересічна людина витрачає на оглядання експоната від 8 до 17 секунд, тож вирішив виправити цю несправедливість. Террі провів перед одним із шедеврів (картина Ганса Гофманна «Фантазія», 1943), представленим у Нью-Йоркському єврейському музеї (New York's Jewish Museum), цілу годину. Витративши багато часу на перегляд ще кількох експонатів, містер Террі вийшов з музею сповненим нових сил. Через рік американець запросив своїх чотирьох друзів приєднатися до цього заходу в Музеї сучасного мистецтва в Нью-Йорку (the Museum of Modern Art in New York City). Ті були в захваті. А потім Філ Террі попрямував до керівництва музеїв. На заклик провести в себе так званий День неспішного мистецтва відгукнулося 16 музеїв та галерей в США, Канаді та Європі [5; 9; 11].

Мета, яку переслідує Філ Террі, проста: закликати людей зупинити «музейний марафон» і відчутти насолоду від повільного споглядання [3]. На офіційному сайті заходу подано таке роз'яснення: «Чому повільно? Коли люди повільно дивляться на витвір мистецтва, вони роблять відкриття. Найголовніше відкриття, яке вони роблять, це те, що вони можуть бачити і відчувати мистецтво без експерта (або експертного досвіду). І це захоплююче відкриття. Це розкриває пристрасть та творчість, та допомагає збільшувати кількість поціновувачів мистецтва» [8].

Як зазвичай проходить День неспішного мистецтва? Як правило, музеї обирають від одного до п'яти творів в експозиції та пропонують витратити на їхній загальний перегляд годину. Отже, на один твір відвідувач витрачає мінімум 10 хвилин, а не секунд. Головне – щоб обраний експонат провокував на внутрішні пошуки відповідей, розумінь, самоспоглядань. Авторка книги, присвяченої неквапливому мистецтву, Арден Рід наголошує на індивідуальності кожного переживання: «Ваше Неспішне мистецтво не матиме нічого спільного з моїм Неспішним мистецтвом». На її думку, від подібної неквапливої комунікації з мистецтвом виграють обое: відвідувач у своїй практиці «буття в моменті» наодинці із